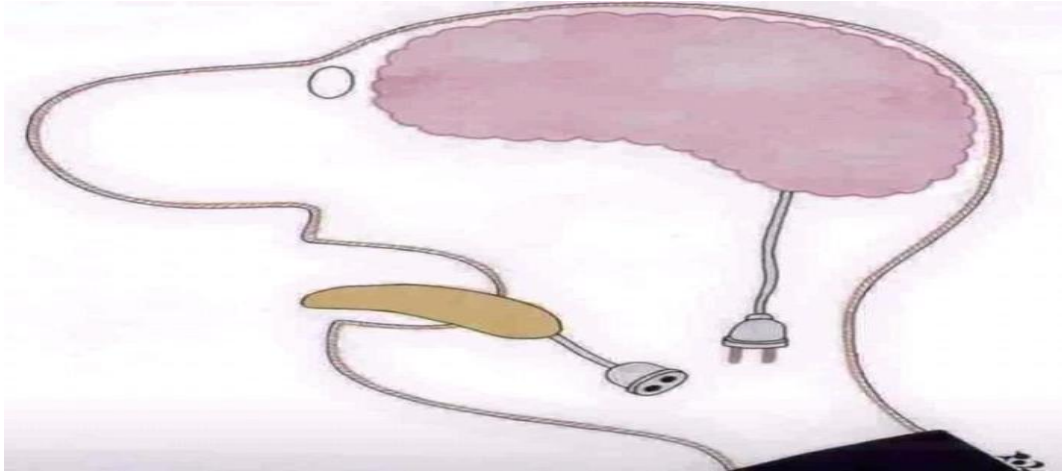

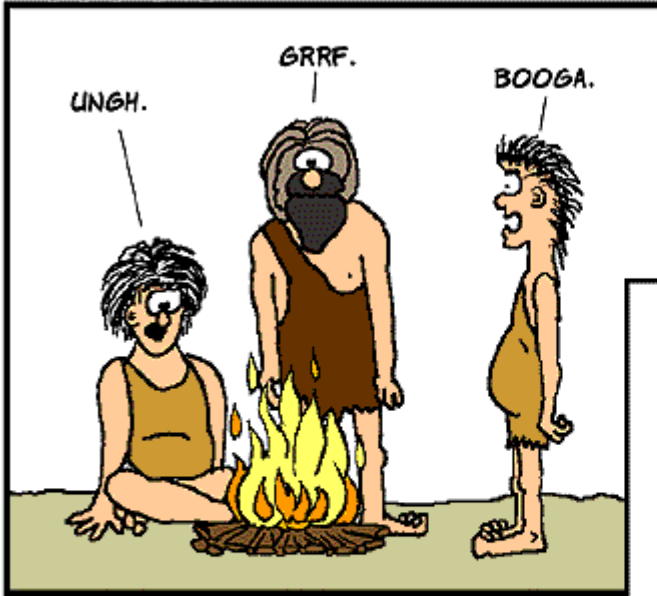

DİL VE İLETİŞİM

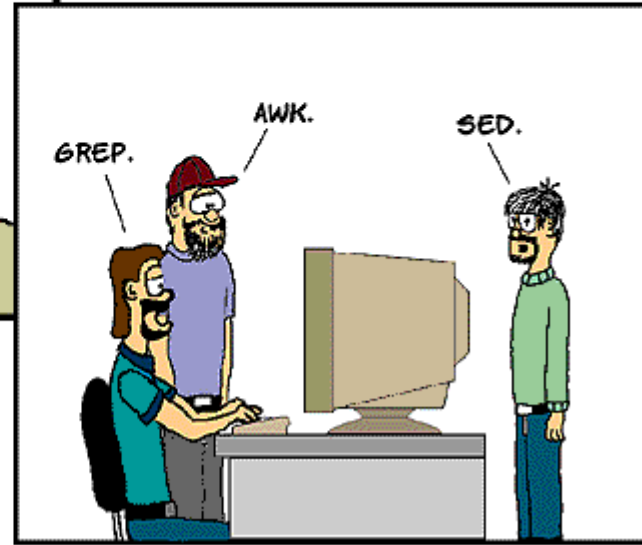
Dr.Öğr.Ü. Orhan VAROL
orhan_van@hotmail.com

Konuşma dönemi öncesi ve günümüzde iletişim

6000 B.C.

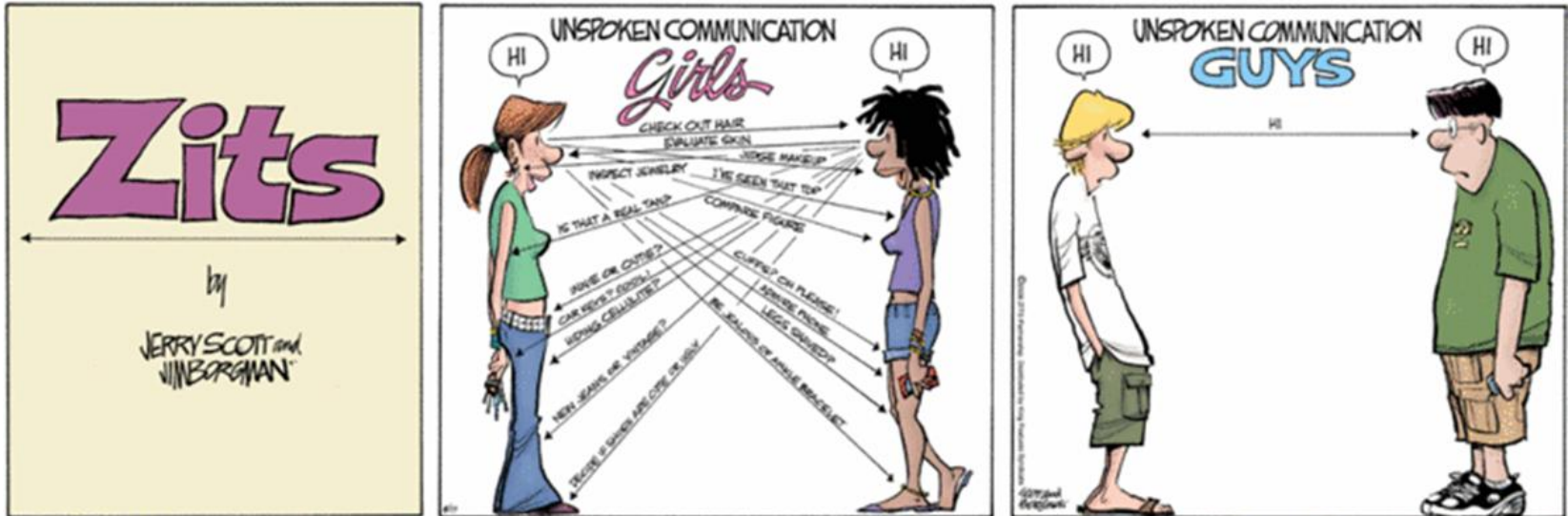

2000 A.D.

WWW.USERFRIENDLY.ORG
COPYRIGHT (C) 1999 ILLIAD

Sözsüz (görsel) iletişimde kadın ve erkek

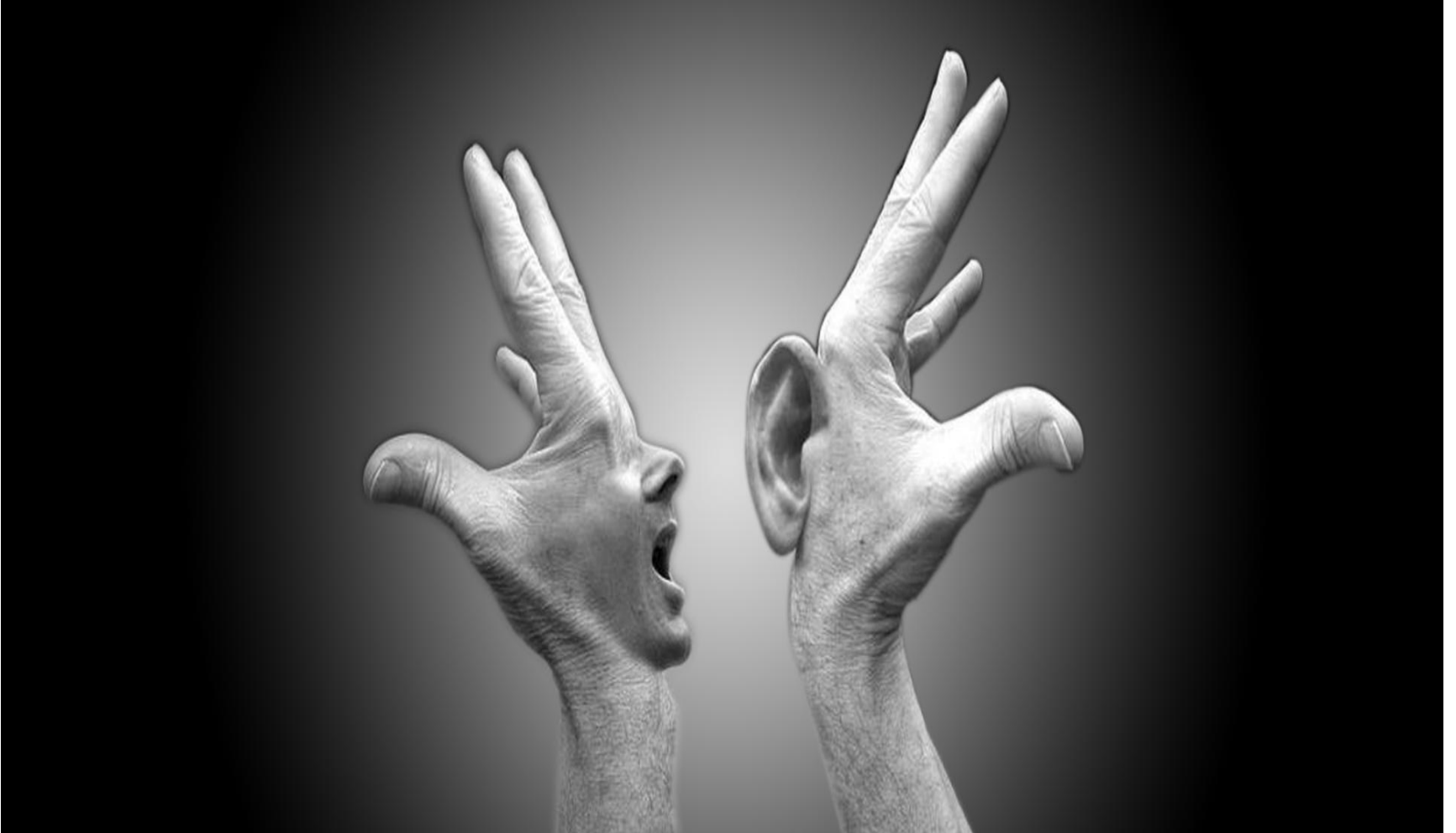
Beden Dili

The Beginners Guide To
BODY LANGUAGE

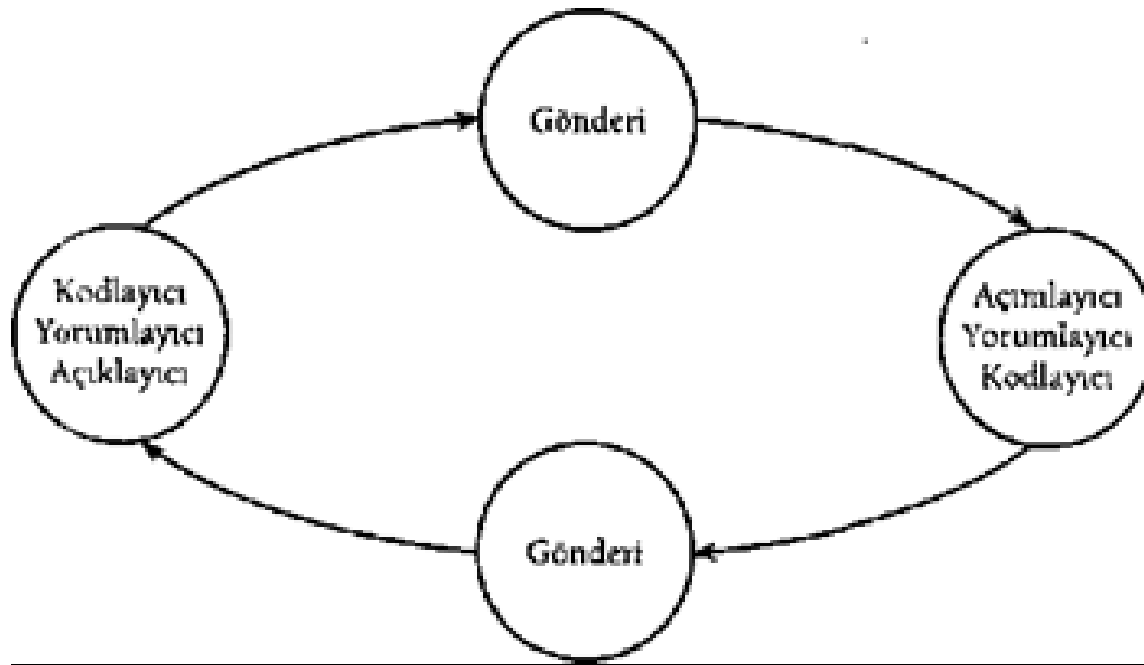
İşaret Dili

Sözlü ve Sözsüz İletişim

İletişim sürecinin basit döngüsel modeli

(Sözlü) Dünya Dilleri

Diller yok oluyor...

- **Birleşmiş Milletler eğitim, bilim ve kültür örgütü UNESCO'nun hazırladığı dünya dil atlası, yok olmanın eşiğindeki dilleri açıkladı. Dil atlası, Türkiye'de konuşulan 15 dilin kaybolma tehlikesi ile karşı karşıya olduğunu, 3 dilin ise çoktan yok olduğunu ortaya koydu.**
- **■Ürgüpçe, Mlahso ve Ubihça** Türkiye'nin kaybolan dillerinden yalnızca üçü. Ülkemizdeki 15 dil ise yok olma tehlikesi ile karşı karşıya. BM eğitim, bilim ve kültür örgütü UNESCO, Uluslararası Anadil Günü'nde risk altındaki dillere dikkat çekti.
- **■İKİ HAFTADA BİR, BİR DİL YOK OLUYOR** Örgütün hazırladığı dünya dil atlasına göre, her iki haftada bir, dünyada bir dil yok oluyor. Dünya genelinde konuşulan yaklaşık 6 bin dilin yarısı da yok olma tehlikesi ile karşı karşıya. Atlasta, kaybolmanın eşiğindeki diller risk seviyesine göre sıralanmış.
- **■Buna göre, Edirne'de konuşulan Gagavuzca, Mardin'deki Turoyo, ve İstanbul'dan Ladino, yani Yahudi İspanyolcası, Türkiye'nin ciddi tehlike ile karşı karşıya olan dilleri. Yok olma riskinin yoğun yaşandığı diğer diller ise Lazca, Çerkezce, Abhazca, Romanca, Abazaca, Hemşince ve Rumca'nın Pontus lehçesi.**
- **■HER DİL BİR KÜLTÜR** UNESCO, Dünya Anadil Günü'nde, dil çeşitliliğini korumak için dünya genelinde daha büyük çaba gösterilmesi çağrısında bulunuyor. Uzmanlar ise **kaybolan her dil, bir kültürün daha yok olması** diyerek uyarıyor.

Dil

- İnsanlar arasındaki iletişimin vasıtası ve şekillendiricisi olan dil, **çok farklı işaret sistemlerinden** oluşmaktadır. Bu dizge, iletişim sürecini tüm boyutlarıyla etkilemekte ve yönlendirmektedir. **Dilin eksik veya yanlış kullanımı**, iletişimi olumsuz yönde etkileyip onun aksamasına neden olurken, **doğru ve anlamlı bir şekilde** kullanımı da iletişimin sürekliliğini koruyarak onu güçlendirmektedir.

-Dil

- Sağlıklı bir iletişimin gerçekleştirilebilmesi, dilin doğru ve etkin bir şekilde kullanımı ile doğru orantılıdır. Yani **bilinçli bir iletişim, ancak dilin kurallarının ve işlevlerinin özümсенmesi, bu kural ve işlevlerin de doğru ve amacına uygun bir şekilde kullanılması ile mümkündür.**

Dilde&İletişimde

Algı

- İşitsel algı sürecinde dilin aktardığı bilgi beyinde **kim- ne- nasıl** sorularını öncelikle sordurmaktadır. ‘Kim’ sorusu **sesin sahibinin** algılanması, ‘ne’ sorusu **dilin ifade içeriğinin** algılanması, ‘nasıl’ sorusu ise konuşucunun **ses tonunun** ve sesindeki **duygusal etkilerin** algılanmasını göstermektedir. Görsel algı da buna beden dili de eklenir.

Dile ait bilgilerin depolanması

- *Anlaşıldığı kadarıyla **beyin**, inanılmaz çoklukta, anlamsız veya karmaşık yapılarda olabilen tüm cümleleri değil, anlamlarıyla sözcükleri ve sözcüklerin içlerine yerleştirildiği her dile ait farklı sözdizimsel örüntüleri (yapılanmaları) depolamaktadır. (Jackendoff 2006)*

Saussure: Dilde dizisel ve dizimsel ilişkiler

Katır	odun	taşıyor
Eşek	saman	taşıyor
At	taş	taşıyor
Öküz	hurda	taşıyor

Bu tabloda, yan yana ögeler "**bitişiklik bağıntıları**", "**dizimsel bağıntı**"lar içindedir, sentaks bağıntıları içindedir. Bunlar, bir « **sıralama eksen**i » oluştururlar. Alt alta gelen ögeler "**benzerlik bağıntıları**", "**dizisel bağıntı**" içindedir. Bunlar, bir « **seçme eksen**i » oluştururlar.

1. Dilin Doğası

İnsan Beyni

Beynin iki yarıküresi

- İnsan beyni cevize benzemekte, 2 yarı küre ve bağdoku ile omuriliğe bağlanır. Kıvrımı çok fazladır. İşlev yüklü nöronlar bu kıvrımın sebebidir. Hayvanların çoğunun beyrinde bundan dolayı çok az kıvrım vardır..

Beynin işlevselliği

- Doğarken insanoğlunun beyinde 100 milyar civarında nöron bulunmaktadır. Doğum öncesi beyin, fizyolojik ve biyolojik yapılanma süreci yaşar (dilsel edinç), çünkü doğum sonrası işlevler için beyin anatomik olarak yapılanması gerekir. Doğum sonrası sosyal süreç başlar. Beyindeki nöronlar görevlerle gelirler. Nöronların çalışabilmesi için dış dünyadan uyaranların gelmesi gerekir (dilsel edim).

Beynin işlevselliği 2

- Örneğin, görme nöronlarının çalışabilmesi için, görme bölgesine ışık düşmesi gerekir. Doğum sonrası ilk olarak nefes alıp verme ve ses nöronları çalışır sonrasında ise görme, duyma...yürüme... Dili kullanabilme yetisi için belli bir zamanın geçmesi gerekir. İşlev nöronlarına bu süre içinde uyarılar gelmezse işlevsiz hale gelirler. Göz ve kulak bunun en iyi örneğidir. (Nörologlar, dil yetisi için özel alanlar bulunsun da beynin tamamının etkin olduğu görüşündedir).

**CORPUS CALLOSUM
THE GREAT MEDIATOR!**

theAwkwardYeti.com

- **Ayrık Beyin Deneyleri:** Beynin sol yarıküresi konuşma ve yazma gibi dil davranışları üzerinde uzmanlaşmıştır. Ekranın sağ köşesine bir kelime düşürerek sol yarıküreye bir uyarı gönderilirse, denek bunu hem okuyabilir hem söyleyebilir. Aynı kelime ekranın sol tarafına düşürülürse (sağ yarıküreye giden uyarıcılar söz konusu olur) denek ekranda yazılı kelimeyi söyleyemez fakat tanımada başarılı olur. Bir kelimeyi tanıma ve anlama / gösterme sağ yarıküreye başarılabilir. Sağ yarıküre mekanda kendimizi yönlendirmemizi, yapısal biçim ve örüntüleri tanımamızı ve müzik formlarını hatırlamamızı, tanımamızı sağlar.

BEYİN

SOL TARAF

Sözcükler

Mantık

Sayılar

Ardışıklık

Çizgisellik

Analiz

Listeleme

SAĞ TARAF

Ritm

Uzman Bilinci

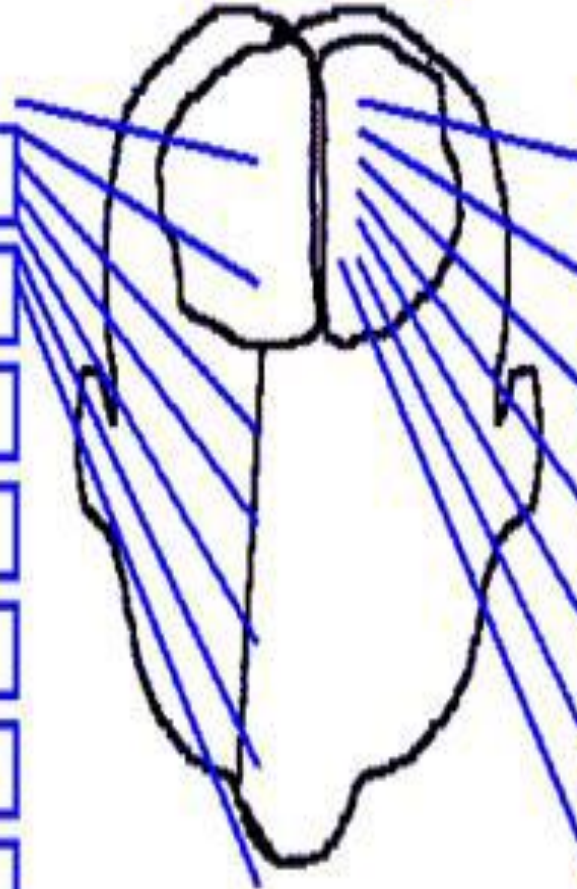
Gestalt(Bütünü Görme)

Hayalgücü

Hayal kurma

Renk

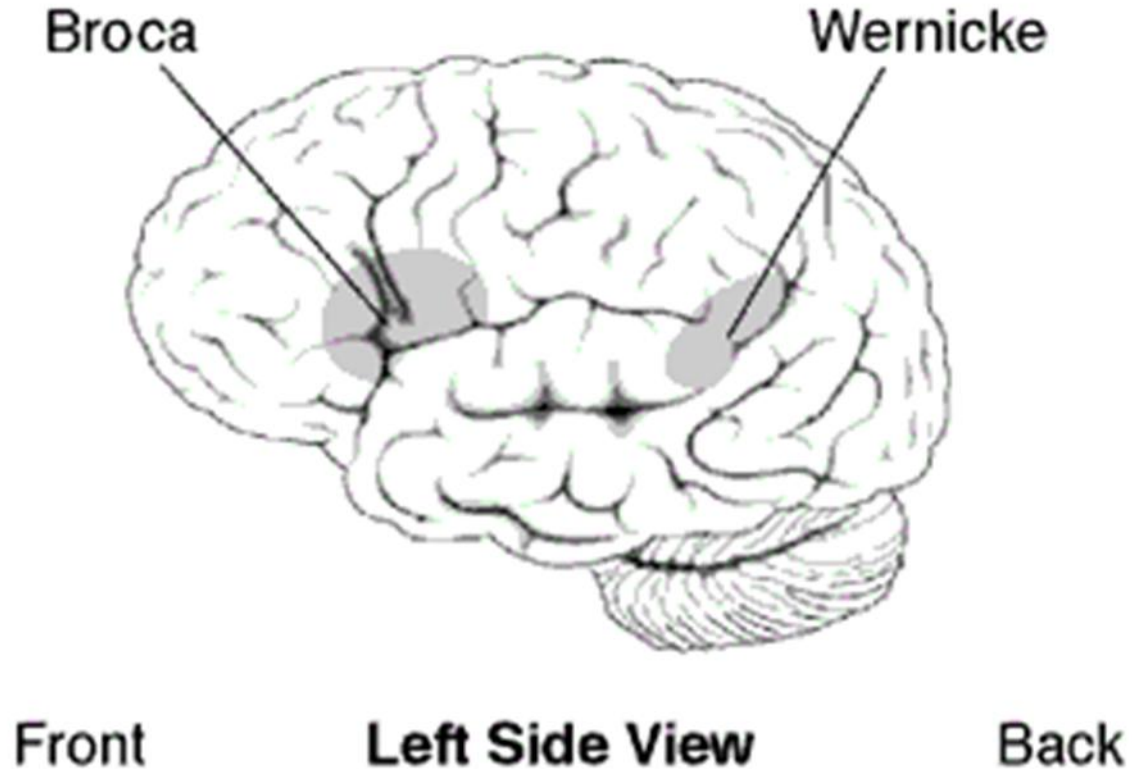
Boyut

Broca ve Wernicke dil alanları

- Bilgi kimyasala ve elektrik akımına dönüşerek nöronları harekete geçirir. 100 milyar civarındaki nöronlardan kullanılmayanlar komşu nöronlara yardımcı olur. Broca ve Wernicke adlı nörologlar dilin beyindeki konumunu araştırmışlardır. Broca kodlama (konuşma) Wernicke ise kod çözme (anlama) ile ilgili dil alanlarıdır. Sağ ve sol el kullanımı da belirli oranlarda bu alanların işlevini etkilemektedir. Beyinde oluşan geçici veya sürekli hasarlardan (afazi) dil hakkında veriler sağlanır.

Sol yarıküredeki dil alanları

Chomsky Ekolü ve Dil

- N. Chomsky'e göre dil insana özgü bir yeti ve bir dizi kurallardan oluşan bir dizgedir. Dil, sınırlı sayıda ses ve kuralla sınırsız sayıda cümle üretebilme yetisidir. Dil, toplumsal uzlaşıya dayanır ve bireysel özelliklere değin uzanan değişkelerden oluşur.

Edinç & Edim (Chomsky)

- Dil sisteminin işlemlerini sağlayan üretkenlik yapısı ancak **doğuştan getirildiğine inanılan dil yetimiz olan edinçle** gerçekleştirilebilir. Zihinsel dilbilgisi olarak görülen edinç yoluyla dil edinim süreci gerçekleştirilir. Bu süreçte yalnızca edinç değil kişinin girdiği sosyal ortamın da çok büyük etkisi vardır (**edim süreci**). Böylelikle fizyolojik ve biyolojik süreçler tamamlanır ve kişi dili sosyal çevrede (doğal ortamda) edinir.

Kritik dönem

- Kritik yaş dil ediniminde önemli bir faktördür. Bu bağlamda dili edinme sürecine yeni başlayan bir çocuk ilk olarak çevresindeki sesleri duyumsar ve farkında olduğu ilk kavramlar ses tonlarıdır. Sesler beyinde nöronlarda ayırıcı özellikleriyle bir araya gelmeye başlar (**bal**, **çal**, **kal**, **sal**, **dal**, **hal**, **mal**). Bir süre sonra birtakım işlemlerden geçerek iletişimsel boyuta yerleşir.

Saussure'a göre dil?

- Saussure, dil kavramında üçlü bir ayrım yapar:
- İnsana özgü **dil yetisi**; toplumsal uzlaşma sonucu göstergelerden oluşan ideal soyut dizge **dil**; ve dilin gerçekteki somut kullanımını anlatan **söz**.

İnsan dilinin temel belirleyicileri

- üretkenlik,
- çift eklemlilik,
- nedensizlik,
- kültürel aktarım,
- yer-zaman dışılık,
- Edinilebilirlik/öğrenilebilirliktir.

Dil yetisinin nedensizliği?

- Nedensizlik kavramıyla anlatılmak istenen, dillerdeki **sözcüklerin gösteren ve gösterilen ilişkilerini sunmaları bakımından** (doğadaki yansıma sözcükleri dışında) **nedensiz olmalarıdır**. Örneğın İngilizce ‘spoon’ Kürtçe ‘kevçi’ Türkçe ‘kaşık’ doğadaki aynı nesneye işaret ederken farklı seslerden kurulu bir sözcükle ifade edilirler.

Yansıma sözcükler?

- Doğadaki yansıma seslerine bağlı olarak oluşturulan ve kullanılan sözcüklerdir. Kapının tik-tak'lanması, köpeğin hav-hav demesi gibi. Fakat bu yansıma sesler farklı dil konuşucuları tarafından değişik ses algılamalarıyla karşımıza çıkabilmektedir. Örneğin İngilizler için köpek havlamasının yansıma sesi **bark-** olarak algılanmaktadır.

Dil yetisinin yer ve zaman dışılığı

- Dil yer ve zamandan bağımsızdır. Doğal yaşam alanı olan her ortamda ve motor becerinin (konuşma yetisinin) doğal seyrinde gelişimini göstererek tamamlandığı her dönemde kullanılabilir.

Dil yetisinin öğrenilebilirliği (edinimi)?

- Doğuştan bir **dil edinim düzeneğine** sahip olan çocuk, gerekli ve **yeterli dilsel girdilere** bağlı olarak **doğal ortamda** konuşulan dil veya dilleri edinir. Bu süreç aslında edinme olarak belirtilirken yabancı bir dili sonradan öğrenme ya da kritik dönem sonrası öğrenme, öğrenme süreci olarak kabul edilir. Örneğin insanın yürümesi edimken, araba kullanması öğrenme olarak belirtilir.

Dil yetisinin kültürel aktarımı?

- Dil yetisi biyolojik temellidir ve genetik yollarla nesilden – nesile, kültürden – kültüre aktarımını gerçekleştirir. Halkların konuştukları diller değişse bile yeni bir dili edinme yetkinlikleri devam etmektedir.

Dil yetisinin üretkenliği?

- Üretkenlik iki boyutta ele alınabilir.
- 1. Sözcüksel (t)üretkenlik: Herhangi bir sözcük köküne (önüne, ardına ya da içine) ekler getirilerek yapılır (göz-lük-çü-lük).
- 2. Tümce (sözce) boyutlu üretkenlik: Sınırlı sayıdaki sözcüklerle sınırsız sayıda tümce üretebilmek (Üretici dilbilgisi).

Dil yetisinin çift eklemliliği?

- Eklemlilik terimi bütün dilleri niteleyen bir özelliği belirtir. Dilyetisinin eklemliliği iki değişik düzlemde ortaya çıkar:
- *Dilyetisinin birinci eklemliliği*; tümceleri ya da sözceleri oluşturan **en küçük anlamlı birimlerden** kuruludur ve bu düzlem, hem göstereni hem de gösterileni ilgilendirir.

Dil yetisinin anlamsal ve yapısal çift eklemliliği

- Örnek: "Yazarın evi loş ve güzeldi."
tümcesini anlamlı en küçük göstergelerine ayırıp
zihindeki gösterilen düzleminde ele alınca:
- Yazar-ın ev-i loş ve güzel-di şeklinde sekiz
anlambirim elde ederiz. Bunlardan "yazar, ev,
loş, güzel" sözlüksel anlambirimlerdir,
anlambirimin sözlük kısmına aittirler, dilbilgisel
nitelik taşımazlar. Ve bağlacı, "-In, -İ, -dİ" ise
dilbilgisel, (işlevsel) anlambirimlerdir.

Dilyetisinin ikinci eklemliliği; gösteren düzleminde gerçekleşir.

- Örnek: "Yazarın evi loş ve güzeldi."
tümcesindeki herhangi bir anlambirimin gösteren düzleminde bölümlenmesi sürdürülürse ikinci eklemlleme düzlemine (yapısal eklemlleme) geçer, tek başına anlamı olmayan en küçük ayırıcı birimlere, sesbirimlere ulaşılır. /l.o.ş/ dizisindeki sesbirimlerin hiçbiri tek başına anlamlı değildir. Ama bu sesbirimlerin her birinin ayırıcı özellikleri , gösteren düzleminde anlamın temelidir. /l/ sesbirimini /b/ ya da /h/ sesbirimiyle değiştirirsek dizinin anlamı değişir ve ortaya boş, hoş sözcükleri çıkar.

Dilin Bileşenleri

YAPI		İÇERİK	KULLANIM
Sesbilim	Biçimbilim, Sözdizim	Anlambilim	Kullanımbilim (Edimbilim)

DİLİN BİLEŞENLERİ: 1.SESBİLİM

Dilin Üretkenliği

- Dil kendi sistematığı içinde yaratılış taşımaktadır. Böylelikle dil sisteminde, sonlu sayıda sesbirim ve sonlu sayıda biçimbirim (sözcük vb) dizisel ve dizimsel etkileşim sonucu bir araya gelerek sonsuz sayıda tümce (cümle) üretilmesini sağlamaktadır. Sonsuz sayıda tümce üretimi ilişkisiyle, daha önce hiç duymadığımız tümceleri rahatlıkla algılar, aynı zamanda hiç duymadığımız tümceleri rahatlıkla üretebiliriz. Bu sistem, ***dilin üretkenliğini*** oluşturur.

Ses-Sesbilimsel Bileşen

- Sesbilim; insan dilinin seslerinin nasıl meydana getirildiğini, ne gibi özellikleri olduğunu, ses dalgalarıyla nasıl aktarıldığını, nasıl dinleyene ulaştığını, dinleyenin bu sesleri algılayışını, kısacası **dilin ve iletişimin ses yönünü inceleyen bilimdir.** Sesbilim bütün dünya dillerindeki sesleri bir bütün olarak ele alır; bütün dillerde ortak olan özellikleri, eğilimleri, olayları, yasaları araştırır.

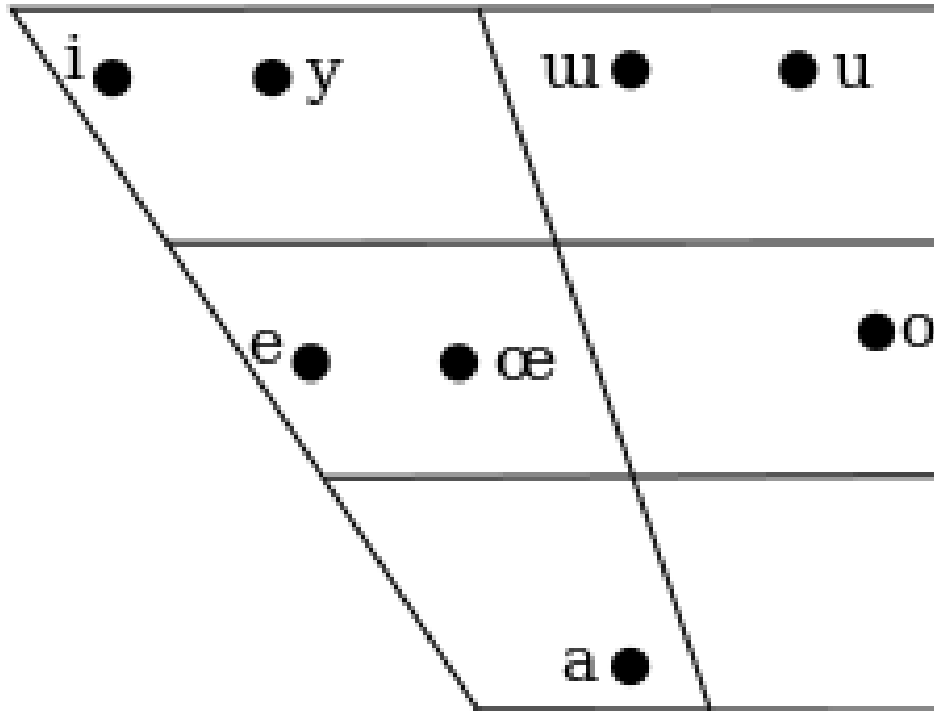
Sesbilgisi

- Sesbilgisi ise herhangi bir dilin özelliklerini ele almasıyla sesbilimden farklılaşır. Türkçenin, Fransızcanın, İngilizcenin sesbilgisi gibi.

Sesbilimin kaynağı1: Ünlüler

Türkçedeki ünlüler

Sesbilmin kaynağı 2: Ünsüzler

UNSUZLER												© 2005 IPA	
	Cift-dudak	Dudak-dis	Dis	Dis-yuvast	Dis-arkasi	Ustdamaksil	Damaksil	Art-damaksi	Kucuk dil	Bogazsil	Girtlaksil		
Patlamalı	p b			t d		ʈ ɖ	c ɟ	k ɡ	q ɢ		ʔ		
Genizsil	m	ɱ		n		ɳ	ɲ	ŋ	ɴ				
Carpmalı	ɸ β			r					ʀ				
Titremlı		ʋ		ɾ		ɽ							
Surtunucu	ɸ β	f v	θ ð	s z	ʃ ʒ	ʂ ʐ	ç ʝ	x ɣ	χ ʁ	ħ ʕ	h ɦ		
Yan surtunucu				ɬ ɮ									
Yaklaşmalı		ʋ		ɹ		ɻ	j	ɰ					
Yan surtunucu				ɭ		ɮ	ʎ	ɱ					

ÜNLÜLER							
Çene Açısının Durumu		Dudakların Biçimi		Dilin Devinimi			
Geniş	Dar	Düz	Yuvarlak	Arkadil	Öndil		
/a/ /e/ /o/ /ö/	/ı/ /i/ /u/ /ü/	/ı/ /i/ /a/ /e/	/o/ /ö/ /u/ /ü/	/ı/ /a/ /o/ /u/	/i/ /e/ /ö/ /ü/		
					Yuvarlak	Düz	
					/o/ /ü/	/e/ /i/	
ÜNSÜZLER							
Çıkış biçimleri							
Patlamalı	Geniz	Çarpmalı	Yan Daralma	Sürtünücü			
/b/ /d/ /g/ /p/ /t/ /k/	/m/ /n/	/r/	/l/	/ç/ /ç/ /f/ /h/ /s/ /ş/ /v/ /y/ /z/			
Çıkış yerleri							
Çift-dudak	Dudak- dış	Dilucu- dışardı	Dilucu- dışeti	Dil- öndamak	Dilucu- öndamak	Dil- artdamak	Gırtlak
/b/ /p/ /m/	/f/ /v/	/d/ /t/	/n/ /r/ /s/ /z/	/ç/ /ç/ /j/ /ş/ /y/	/l/	/k/ /g/	/h/
Ses tellerinin titreşimi							
Ötümlü				Ötümsüz			
/b/ /ç/ /d/ /g/ /j/ /l/ /m/ /n/ /r/ /v/ /y/ /z/				/ç/ /f/ /h/ /k/ /p/ /s/ /ş/ /t/			

Parçalı ve parçalarüstü sesbirimler

- Sesbirimlerin çözümlenmesinde, bunların görevsel sesbilim açısından önemli öğelerine, ayırıcı özellikler adı verilir. Ayırıcı özellikle belirtilen anlam farklılığı yaratılmasıdır.
- Sesbirimler iki başlık altında incelenir.
- Parçalı sesbirimler; dil dizgesi içindeki tek bir parçaya (bir sese) bağlı olan öğelerle ilgilenir.
- Parçalar üstü sesbirimler, sesin yoğunluk, yükseklik ve süresinden kaynaklanır ve bürün olguları (prosody) olarak adlandırılır. Bürün olguları her dilde dilbilimsel açıdan anlam ayırt edici bir işlev yerine getirmez. Çünkü dilbilimsel işlevleri belirleyen, fiziksel olgular değil, karşıtlıklar ve aykırılıklarla bunların yol açtığı bildirilişim değeridir. Bu bağlamda toplam altı bürünbirim: ton, süre, kavşak, durak, vurgu ve ezgidir.

Parçalı sesbirimler ve ses değişkeleri

- Sesbirim, dilin en küçük yapıtaşıdır ve incelenen dilin en küçük sesbilimsel birimidir. Sesbilimsel ilişkinin beynimizdeki işleyişi dūřünölürse, edinim sürecinde gerçekleşen **ton farkındalığı** ile sesbirim adı verilen anlam ayırıcı birimler ayırıcı özellikleriyle beynimize yerleşir.

Sesbirim ve ses değişkesi

- Sesbirimler birbirleriyle yer değiştirdiklerinde karşıtlık ilişkisi taşımalıdır. Örneğin “kil ve kel” gibi /e/ ve /i/ sesbirimlerinde olduğu gibi. Fakat aynı ses çevrelerinde olsalar bile, eğer değiştirim yaşadığında anlam farklılığı olmuyor ise onlar sesbirim değil aynı sesin dağılımsal değişkeleridir. *Ses değişkesi*, anlam ayırma özelliği sergileyen ses birimlerin kendi içlerinde daha küçük parçalara bölünmesiyle ortaya çıkan seslerdir.

Ayırıcı Özellikler

- Sesbirim, bir dil dizgesinde anlam ayırt edici işlevi olan en küçük birimdir.
- can
- şan
- kan
- yan
- tan sözcüklerinde /c/, /ş/, /k/, /y/, /t/ sesleri dışındaki sesler aynıdır. Bu sesler sözcüklere farklı anlamlar yüklemektedir ve anlam ayırıcı bir işlev yüklenmiş sesbirimlerdir.

Ses değışkesi

- sandık (d)'den önce bir numaralı (n) sesi
- kanbur (b)'den önce iki numaralı (n) sesi
- yansa (s)'den önce üç numaralı (n) sesi
- banka (k)'den önce dört numaralı (n) sesi
- engin (g)'den önce beş numaralı (n) sesi
- Bu beş sesin bulunduğu yerler, dilin yapısı tarafından öngörölmüş olduklarından hiçbir ses öbürünün yerine geçmez ama geçseler bile anlamda bir değışiklik meydana gelmez

Parçalarüstü sesbirimler (Bürünbirimler)

- **Süre**, bir sesin uzun veya kısa oluşuna bağlı olarak oluşturulmuş bir bürünbirimdir.
- Ancak Türkçede uzun ünlü var olmadığı için süre, bürün birim özelliği oluşturmaz. Bu durum da bürün birimlerin evrensel olmadığını kanıtlar. Fakat; Türkçede *<ğ> olgusundan* dolayı, süre bazı sözcüklerde ayırıcı özellik taşır. Örneğin “düğün” ve “dün” gibi ve yabancı dillerden geçmiş kimi sözcüklerde de ayırıcıdır. ‘yâni’ gibi

Vurgu

- **Vurgu**, Türkçede çok önemli bir ayırıcı özelliktir. Genel olarak vurgu; Türkçe'nin sondan eklemeli bir dil olmasının da etkisiyle, seslem sonundadır. Ancak bu durum vurgu her zaman Türkçede seslem sonundadır demek değildir. Çünkü eğer hep sonda olsaydı yeri sabit olurdu vurgunun ve ayırıcı bir özellik olmazdı. Türkçede öncelikle; vurguya bağlı olarak, sözcük türleri, arasında ayrım yapılabilir. Örneğin [güldü], [güldü] sözcüklerinde görüldüğü gibi. Vurgunun ilk seslemde olduğu “güldü” bir tür adı ve vurgunun son seslemde olduğu gibi “güldü” bir tür eylem adıdır. Ayrıca «**Ordu**» ve «**ordu**».

Ton

- **Ton**, dalga hareketine baēlı olarak seslerin alçalıp kısısalma ilişkileridir. Ton farklılığına dayalı olarak Türkçede sözcüklerin anlamları deēiştir. Ayrıca vurguyla çok karıştırılır. Ancak vurgudan farklıdır. **Vurgu sözcükteki seslem üzerindeyken ton tüm sözcüēü kapsar.** Örneēin tona baēlı olarak “efendim” ve “efendim” sözcükleri arasında anlam farklılıkları vardır. Biri kızıgınlık biri de soruya cevap vermek amaçlı bağlamı başlatma sözcüēüdür. Dolayısıyla ton Türkçede ayırıcı özellik taşımaktadır.

Kavşak

- **Kavşak**, son seslemi ünlüyle biten ve arkasından sözcüğün ilk seslemi ünsüzle başlayan bir sözcükte ulama bağı olarak yaşanan anlam farklılığıdır. Burada konuşma dilinde anlamsal sorun yaşanabilir. “balı kaldır” ve “balık aldır” tümcelerinde olduğu gibi... Ancak; bu durum sözcüklerin bulunduğu bağlamlardan da rahatlıkla anlaşılabilir; yine de bazı durumlarda anlam bulanıklığını önlemek için ara verilmelidir. Kavşak da o halde Türkçe için ayırıcı özelliktir.

Durak

- **Durak**, anlam bulanıklığını ya da iki okumalı tümceleri önlemek amacıyla kimi zamanda fiziksel nedenlerle konuşma dilinde bilgi öbekleri arasında verilen aralardır. Durak Türkçe’de ayırıcı özellik taşır ve çok önemlidir. Çünkü bazen niteleyici konumunda olmayan bir öge, doğru yerde durak verilmediği sürece niteleyici konumunda gibi görülebilmektedir.
- Örneğin; ‘İhtiyar, polisi dövdü’ tümcesinde olduğu gibi “ihtiyar” sözcüğü sıfat olmadığı halde durak verilmezse niteleyici gibi anlaşılabilir. Durak, yazı dilinde virgülle gösterilir. **Aynı zamanda bilgi öbeklerinin konumları değiştirilerek de sorun ortadan kaldırılabılır*.**

Ezgi

- Ezgi ise diğer bürünbirimleri de içine alan ve bileşenleri olarak tümce ortaya çıkan ve söyleme bağlı olarak da değişebilen bir diğer bürünbirimdir. O da Türkçede anlam ayırıcı bir bürünbirimdir. **Ses rengi** kullanıcının duygu durumunu yansıtan bir ezgi bileşeni olması nedeniyle, bireyden bireye değişir ve nesnel olarak ölçülebilir olması açısından araştırılması en zor olandır.

Tümce ezgileri

- Konuşma sırasında konuşmaya egemen olan temel tonun değişiklikleridir. Tümce içinde ton ve vurgu dışındaki alçalıp yükselmeler tümcenin ezgisinde farklılaşmayı, dolayısıyla belli anlamları aktarmayı sağlar.
- **Biten Ezgi:** Bugün okula geldim.
- **Süren Ezgi:** Bugün okula geldim, sınıfa çıktım, dersi dinledim.
- **Soru Ezgisi:** Kim arıyor?
-

Dilin Diğer Bileşenleri ve Chomsky Dil Mekanizması

- Dil sistemi içinde dilin bileşenleri, belli bir düzen sergiler. Ancak bir arada işlemelerine rağmen belli bir sıralarının var olduğu kesin değildir. Sistem, sesbilimsel, sözdizimsel, anlambilimsel ve kullanımbilimsel bileşenlerden oluşmaktadır. Sesbilimsel ve sözdizimsel bileşenler kurucu; anlambilimsel ve kullanımbilimsel bileşenlerin ise genellikle yorumlayıcı biçimde düzene katıldığı belirtilir.

Bileşenlerin gerçekleşimi

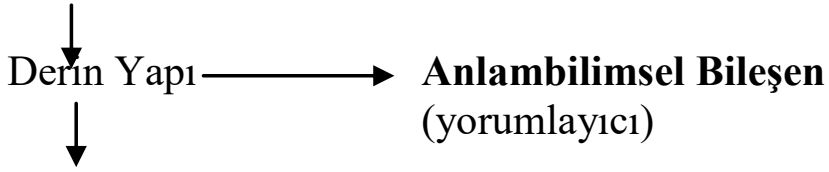
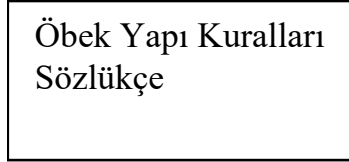
- Sesbilimsel bileşen, dil seslerinin ya da konuşma seslerinin sesdizimsel olarak etkileşimler yoluyla bir araya gelerek oluşturduğu sözcük üretme işleminin ilk aşamasında yer almaktadır. Sözdizimsel bileşen; üretilen bu sözcüklerin sözlükçeden öbek yapı kurallarıyla belli bir düzen içinde seçilerek soyut tümce yapısına oturtulduğu varsayılan bileşendir. Burada üretkenlik ilişkisi hakimdir.

Bileşenlerin gerçekleşimi-devam

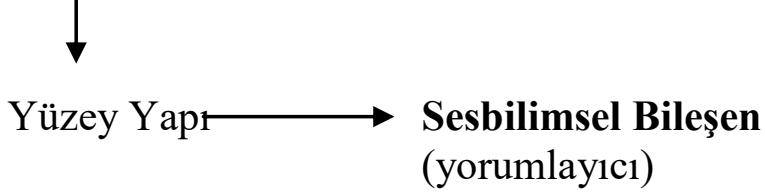
- Bu bileşenin kendi içerisinde iki alt bileşeni vardır: derin yapının ve edincin devrede olduğu **taban bileşeni** ve yüzey yapının ve edimin devrede olduğu **dönüşümsel bileşenler**dir. Sesler yüzey yapıda ilişkiye girmektedir. Bu bileşende sözlükçeden öbekselsel görünümüleriyle yapıya katılan sözcükler çift eklemlilik ilişkisiyle bunu gerçekleştirir. Dönüşümlerin uygulandığı yapı “temel yapı”, dönüşümlerin çıktısı olan yapı ise “türemiş yapı”dır. Dönüşüm, dilde belli sayıdaki ses ve biçimlerin, sonsuz sayıda tümce üretimini sağladığı süreçtir.

Sözdizimsel Bileşen (üretici)

Taban:

Dönüşüm Bileşeni

SÖZLÜK:

<u>Sözlüksel Kütük</u> /sesbilimsel bilgi/ [sözdizimsel bilgi] “anlambilimsel bilgi” kendine özgülük bilgileri
--

Dönüşümler

- Dönüşümler, yer değiştirme, yerine koyma, katma ve silme gibi işlemlere dayanır.
-

temel yapı → türetilmiş yapı

 dönüşüm

Anlambilimsel bileşen

- Anlambilimsel bileşen, sözcükler ve tümceler arasındaki anlamsal, yorumsal, bağlamsal ilişkilerin kurulduğu bileşendir. Bu bileşende gerçekleşen ilişkiler, sözdizimsel yapıda yorumlayıcı etkide bulunur.

Kullanımbilimsel bileşen

- Kullanımbilimsel (pragmatics), anlamlandırma ile oluşturulmuş sözcüklerin iletişimsel olarak kullanıma dökülmesi yani somutlaştırılmasıdır. Bu bağlamda bileşenlerin her biri beynimizde belli sistemle biçimlenir.

BÖLÜM SONU

*Dilin iletişimdeki rol ve işlevleri

(Şengül&Yalçın 2007)

- İletişim, insanlığın başlangıcıyla başlayan ve insanlar tarafından geliştirilen dinamik bir süreçtir. Çünkü insan, doğduğu günden itibaren çevresiyle ve diğer insanlarla etkileşim halinde olan, onlara iletiler gönderen veya onlardan iletiler alıp bu iletileri yorumlama ve anlamlandırma yeteneklerine sahip olan, ayrıcalıklı ve sosyal bir varlıktır. İnsanoğlu, sahip olduğu bu iletişim becerileri doğrultusunda yaşam evrenini ve toplumsal ilişkilerini belirlemekte ve onları canlı tutmaktadır.

İletişim karmaşası

Düşünce-dil ilişkisi

- Her düşünce kendini ifşa edecek bir anlatım biçimi bulmaya çalışır.
- Luk, dil ve düşünce arasındaki ilişkiyi, “**Düşünce ve kelime bir tek bedenden ibarettir, dil olmadan düşünce hasıl olmaz, özünde düşünce yoksa dil de ortaya çıkmaz**” (Akt. Doğru, 1996: 18) ifadeleriyle belirtir.

Papağandan farkımız düşüncemiz

- Müller (1864), “insanların (papağanlardan farklı olarak) **haykırışlardan sözcüklere, içten geldiği gibi çene çalmaktan bilinçli dile geçme yeteneğine** başvurduklarını” belirtir

Düşünce dille hayat bulur

- Delecro, “her düşünce semboliktir dolayısıyla eşyanın yerine geçen işaretlerden oluşur. Bu işaretler veya semboller dilin kendisidir. Öyleyse açıktır ki, **insan konuşmadığı zaman düşünemeyecektir veya düşüncelere kelimeler giydirilmediği, çıplak bırakıldığı sürece bir rüya gibi kalmaya devam edecek ve gökteki bulutların bir görülüp bir kaybolduğu gibi o da akılda bir dem görülecek bir dem kaybolacaktır**” Dil olmadan her düşünce karanlıktır.

Anadil-İletişim Yetkinliği ilişkisi

- **“Kişi düşüncelerini dilde, dil ile, dilin imkanıyla oluşturur ve yine bu düşüncelerini o dilde, o dil ile, o dilin imkanlarıyla başkalarına aktarır”** (Akt. Cündioğlu, 1997: 130). **Bu da en iyi şekilde anadili ile yapılır.** Çünkü “insanın hayatında ilk olarak öğrendiği dil, onun ana dilidir. Dilin insan için başardığı veya insanın dil yardımıyla başardığı her şeyi, insan önce bu tek dilde öğrenmiştir” (Akt. Porzığ, 1995: 157) ve iletişim sürecindeki iletilerini de en iyi ve anlamlı bir şekilde sadece bu dil ile oluşturabilir.

Dil-Akıl-Anlam

- Hammann, “Akıl anlama süreçlerinin bütününden oluşan bir şeydir, ama anlama dediğimiz şey ise ancak dil yoluyla gerçekleşebilir. **Dil olmasaydı akıl da olmazdı. Çünkü dil aklın hem organı, hem de ölçütüdür”**

İletişim kanalı olarak dil

- **Dil, “insanların keşiflerini, muhakemelerini ve bilgilerini birbirine aktardıkları koca bir kanaldır”** (Akt. Harris ve Taylor, 2002: 102). Bilinen en eski toplumlarda bile dilin kullanımıyla bir anlaşmalar sistemi kurulmuştur”

Dil ve zihin süzgeci

- Weisgerber'in (1949) "dil, dünyayı söze dönüştürme olayıdır ve insanlar bir 'dil ara dünyasında yaşamaktadırlar. **Dilin anlattığı gerçek de ancak insanların zihninin süzgecinden geçmiş gerçektir"**

Bilinçaltı ve dil

- Wygotski (1977), “**güneşin suda yansıması gibi insanın bilinçaltı duyguları kelimelerde yansır...**
Anlam yüklü bir kelime bilinçaltının küçük bir evrenidir”.

Dil-Ruh ilişkisi

- **Dil içinde nasıl bütün ruh gerçekleşiyorsa, ruhun içinde de bütün dünya çağrıştırılmaktadır.** Ruh dünyaya dil olarak (dil kimliğinde) egemen olmuştur. Yani dil, realiteyi ruhun malı yapar ve realiteyi göstergelere (kelimelere) dönüştürür. (Porzıg, 1995: 121–155).

Gösteren Gösterilen ilişkisi

- Abdulcebbar (1988), **“isimle müsemma bir olsaydı, sizlerden biri pis bir şeyin ismini söylediğinde o kimsenin ağzının da pislenmesi gerekirdi ya da yakıcı bir şeyin ismini söylediğinde ağzının yanması lazım gelirdi.** Oysa durum hiç de böyle değildir” (Akt. Cündioğlu, 1997: 180–181) şeklinde ifade ederken, Gazali de konuyla ilgili olarak, **“eğer bize ‘ateş yakıcıdır’ denirse evet deriz. Eğer ‘ateş kelimesi yakıcıdır’ denirse bu sefer hayır deriz”** (Akt. Cündioğlu, 1997: 184) şeklinde bir beyanda bulunur.

Gösterge

- Gösterge: “Bir şeyin kendisi olmadığı halde onun yerine kullanılan herhangi bir şeydir. Başka bir ifadeyle “kendi dışında bir şey gösteren her türlü nesne, varlık ya da olgu: özel olarak dilsel bir gösterenle bir gösterilenin birleşmesinden doğan birim” dir (Akt. Buran, 2002: 9). **“Göstergede gösteren, ses, kelime, işaret; gösterilen ise anlam ya da kavramdır”** (Buran, 2002: 9).

Gösteren-Gösterilen

- Gösteren: “Dil göstergesinin sese ilişkin somut bölümünü oluşturan ses birimlerin bütünüdür”
- Gösterilen: “Göstergenin zihinde uyandırdığı düşünce ya da kavramdır”
- (Kıran ve Kıran, 2002: 57).

Doğal-Yapay Dil denetimi

- Condillac (1974), “**doğal dil (yani fizyolojik olarak belirlenmiş el kol hareketleri ve heyecan korku gibi duygudurum bağırıışlarının dili) düşünceyi parçalara ayırıştırılmaz.** Daha çok bir bütün olarak iletir. Bu yüzden kişi, yapay göstergelerle anlatılan bir düşünceyi ayırıştırarak detaylandırabilir. Çünkü **yapay göstergeler isteğe bağlı yaratıldıkları için, insana onların anlamlandırdıkları zihinsel içeriğin isteğe bağlı denetimini de verir**”

Etkili dil-Yeterli Dilbilgisi

- Dil ve onun kuralları olmadan hiçbir bilgi, duygu ve düşünce tam ve anlamlı olarak anlatılamaz. Saussure'e göre, "anlam, ilişkili olduğu yapıdan bağımsız olarak var olamaz" Bu nedenle dilin fonetik, morfolojik, söz varlığı ve sentaks özellikleri içerisinde yer alan yapılandırıcı niteliklerine uyulmak zorundadır. Bu yapılandırıcı nitelikler şu şekilde sıralanabilir:

Ses özellikleri

- İletinin ezgi özellikleri yani vurgusu, tonu, rengi vb. bazen iletinin içeriğinden daha belirgin ve etkili olabilir. Çünkü “ezgi, dil ifadesinin bölümlenmesinde ve biçimlendirilmesinde önemli araçlardır” (Akt. Porzığ, 1995: 138).
- “Bir ifadenin tonu, çoğu kez içeriğinden çok daha önemli ve etki bakımından daha ağırlıklı olabilir. Örn. ‘Pekâlâ, tamamen sizin istediğiniz gibi olsun’

Yapısal Özellikler

- Morfoloji, iletilerin bir mantık çerçevesinde oluşması için göstergenin çizgisellik özelliğine dayalı olarak birleştirilmesine ve eklemelenmesine hizmet eder.
- Bu alanda akla gelen ilk özellik **dilin çift eklemlilik özelliğidir ki, dil bu özelliği sayesinde hem sayısız ileti üretir hem de iletileri mantıksal doğrultular ekseninde birbirine bağlar.**

Dilsel eklemlilik

- Martinet (1970) eklemlemeyi ikiye ayırır:
- **1. Anlam Birim:** Bu kısımda sözcüklerin ve eklerin birleştirilmesi esastır. Bu kısım kendi içerisinde ikiye ayrılır:
- **a) Sözlük Birim:** Anlamlı sözcükleri esas alır. Örnek: Ali, okul, gel.
- **b) Biçim Birim:** Eklerin birleşimini esas alır. /+di/-e/-ecek eklerinin birleşimlerinin alınması

- **2. Ses Birim:** Anlam birim özelliği taşıyan unsurların yapısal olarak bölümlenmesini veya birleştirilmesini esas alır. Yani sesleri birleştirir. Ç/o/c/u/k örneğinde olduğu gibi.

3. Söz Varlığı İle İlgili Özellikler:

- İletilerin anlamlı bir şekilde oluşturulmasında dikkat edilecek bir başka husus da ifadeye uygun göstergelerin (sözcüklerin ve sözcük türlerinin) belirlenmesidir. Bir ifade birçok göstergenin bir araya gelmesi ile oluşturulup aktarılabilir; ancak önemli olan ifadeye en uygun dil birimlerinin seçilmesidir. Bu noktada da hem **sözcüklerin ifadeye yakışmasına, ifadede ahenk uyandırmasına dikkat edilmeli hem de anlatıma yön verecek olan sözcük türlerinin yerinde ve işlevine uygun olarak kullanılmasına dikkat edilmelidir.** Örneğin ?Fırtına uçağın düşmesini sağladı.

4. Söz Dizim İle İlgili (Sentaks) Özellikler:

- Söz dizimi, sözcüklerin cümle içerisindeki kurallı sıralanışıdır. Bu sıralanış dilden dile değişmektedir. Türkçe’de bu sıralama Özne + Tümleç + Yüklem şeklindedir. Bunun dışındaki her sıralama iletiyi bozacaktır.
- **Kurt kuzuyu yedi -----Doğru**
- **Kuzu kurdu yedi -----Yanlış** (Kıran ve Kıran, 2002: 67).
- Bu sıralama bozulursa mantık sırası da bozulur ve iletiler anlamsız hale gelirler. Söz dizimi bazı dillerde hemen her şeydir.

Bireyin toplum üzerindeki etkisinde dil ve dilsel unsurlar

- Dil, insanların, kendileri dışındaki insanların davranışlarını etkilemelerine olanak sağlar, onları öyle çok etkiler ki, böylece insanlar arasındaki dayanışmayı olanaklı kılar” (Kılıç, 2002: IX). Humboldt (1908), “ulusun dili ruhudur, ruhu da dilidir” Sapir ek olarak dil, “toplumsal gerçeğe ulaştıran bir rehberdir” der.

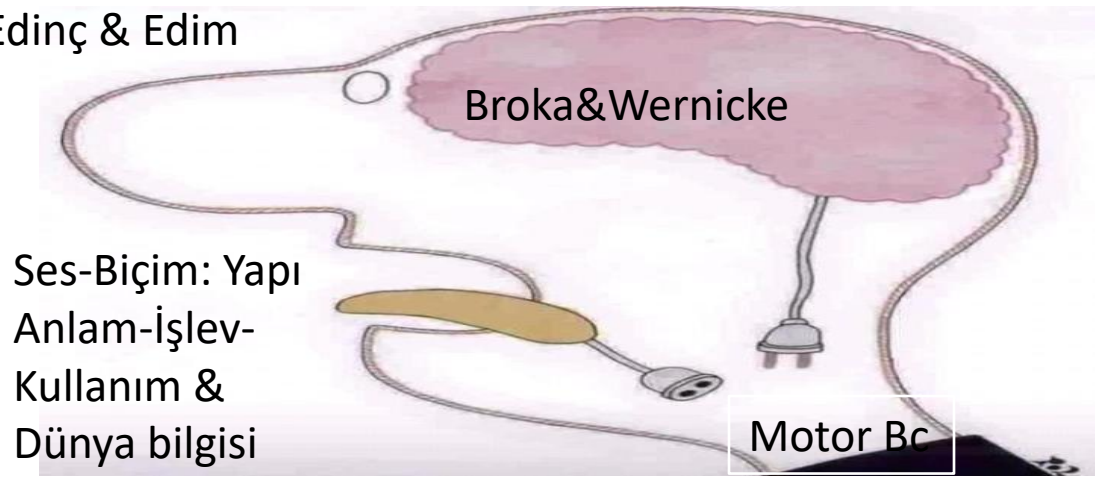
Dilde örtük ifade olanağı

- Hemen her devirde kelimelerin büyü, olumsuzluk, kötü anlamlar vb. gibi özellikler taşıdığı düşünüldüğü için bu özellikteki kelimeler ifade edilmekten kaçınılmıştır. Bunların yerine örtmece tekniği kullanılarak farklı ifade tarzları geliştirilmiştir.

Dilde örtük ifadeler

- Tanrı'nın adının boş yere ağza alınmaması" (Wilson, 2002: 40), 'cin' kelimesinin olduğu gibi telaffuz edildiğinde gerçekten cinlerin geleceğine inanılması, müstehcen kelimelerin ve organ adlarının söylenmemesi gibi... Bu anlamda bir tabu olarak görülen 'cin' kelimesinin yerine 'üç harfliler' ya da 'iyi saatlerde olsunlar' gibi ifade tarzlarının kullanılması dilin örtmece tekniğine bir örnek olarak gösterilebilir.

Edinç & Edim

Dil-İletişim

İletişim stilleri

Bölüm 3. İletişim nedir?

- **İletişim**, insanların dış dünyayı algılayarak (kim, ne, nasıl...) iç dünyalarında anlamlı iletilere dönüştürdükleri ve bu anlamlı iletileri de dış dünyayla paylaştıkları dinamik bir süreçtir. Bu sürecin devamlılığı ise dile dayanmaktadır (Yalçın&Şengül 2007).

Etkili İletişim Yetkinliği

(Mcpheat 2010)

Sean Mcpheat

- **İletişim**, bilgi, fikir ve düşüncelerin zihinde oluşturulması ve paylaşılması sürecinin sanatıdır. Etkili iletişim ise bu bilgi, düşünce ve fikirlerin zenginliğine bağlıdır.
- **İletişimin Temel Esasları**
 - 1. Konuşma – Dinleme
 - 2. Bilgi aktarımı
 - 3. Bilginin içerik (ne söylendiği) ve bağlamı (bilgiye dair diğer her şey)

İletişim Yeteneği

- İletişim yeteneği, konuşucu ve dinleyici arasındaki **bariyerleri** kaldırmaya yarar. Mesajınızı karşı tarafa iletmek için bu bariyerlerin öncelikle **farkındalığı** gerekmektedir. İletici olarak yapılması gereken, **uygun iletişim aracını** ya da araçlarını iletişim sürecine uyarlamak ve uygulamaktır.

İletişim Süreci-Rol-Yol-Aşamalar

- İletişim süreci çeşitli bölüm ve aşamalardan oluşmaktadır:
- 1. **Kaynak**: Konuşucu, iletişimi sözlü uygulayandır. Konuşucu konuşmanın neden **gerekli** olduğu ve ulaşmak istediği **sonuç** konusunda farkındalığa sahip olmalıdır.
- 2. **Alıcı**: Mesajı alan, dinleyicidir. Konuşucunun niyetini kavramalıdır.
- 3. **Mesaj**: İletilmek istenilen bilgidir. Mesaj dinleyicinin yeniden kodlamasına uygun olmalıdır. Özetlenme eğilimindedir. Aksi durumda «laf kalabalığı yapma» lafı ağzında geveleme» sözleriyle tepkiler olur.

İletişim süreci--

- 4. **Kanal:** Mesajın taşınması için kullanılan yoldur. Yüz-yüze, telefon konuşması ya da video konferans gibi farklı kanal yolları vardır. Kanal, iletişim türüne uygun olmalıdır. Aksi halde yanlış algılamalar gerçekleşir.
- 5. **Kodlama:** Mesajın alınması ve yeni bir formata sokulmuş halde karşı tarafa transfer edilmesidir. Kodlama kod çözmeye uygun halde olmalıdır.
- 6. **Kod çözme:** Mesaj alındıktan sonra yeniden gönderime hazırlanma sürecidir. İyi bir şekilde dinleme, kavrama ve anlamlandırma yetkinliği gerektirir.

İletişim süreci ---

- **7. Geri bildirim:** İletişimin ne kadar iyi olduğunu belirlemek için gerçekleştirilen eylem. Algılamadaki değerlendirmedir. Öyle mi..haa..deme yaa...hımm..hı hı...ya da tam bir sözce yapısı.
- **8. Bağlam:** İletişimde içinde bulunulan durumdur. Konuşucu ve dinleyicinin dünya bilgileri, aralarındaki ilişki, konuşucu ve dinleyicinin duygu durumu, kültürel etki gibi iletişime dair farklı etkenlerin rolüdür bağlam.

İletişimi Etkileyen Durumlar (Bakış/Görüş Açıları)

- Bizlerin bireysel bakış açıları, başkalarıyla iletişim kurduğumuzda birer filtreleme işlevi görmektedirler. **Filtreleme**, bizlerin dünya görüşleri, iletişim kurduğumuz kişi, iletişimdeki durum ve hakkında konuştuğumuz konuya bağlı olarak gerçekleşir.

1. Görsel Perspektif

- Bir resme ya da canlı bir varlığa baktığımızda bizler için farklı anlam alanları oluşabilir. Onu güzel ya da çirkin, genç ya da yaşlı, iyi ya da kötü olarak algılayabiliriz. Örneğin bir kadına bakan birisi yüzündeki kırıışıklığa bir diğeri saçlarının siyahlığına odaklı olarak baktığında iki farklı yargı ortaya çıkabilir. Yani algılama sürecinde birden fazla görünüm bulunabilmektedir.

2.Dil

- Aynı sözcükler, ifadeler ,bizlerin yorumlamasına bağlı olarak çok farklı yargılara neden olabilir.
'Hakim, karısını öldüren adamı cezalandırdı'.
Kadın hakim mi yoksa adamın mı karısı?
- **Etkin dinleyiciler bilirler ki sözcüklerin bir anlamı yoktur, insanların anlamları (algılamaları) vardır. Sözcüğe anlam yükleyen biziz. Anlam bizim dünya bilgimize ve bağlama bağlı olarak biçimlenir.**

3. Geçmiş deneyimler

- Geçmiş deneyimler, karşılaştırma, örnek gösterme ya da habersiz olmaya bağlı olarak farklı iletişim stratejileri geliştirmeye neden olur. Pozitif ve negatif deneyimler iletişimimize şekil verir.

4. Ön yargılar

- Hepimizin önyargıları vardır. Biriyle geçmişte yaşadığımız bir deneyimin benzer kişilerle de aynı şekilde sonuçlanacağı fikri vardır. Önyargılar belirli oranda kültürel belirli oranda da bireysel tercih ve deneyimlerden kaynaklanır. Tüm ön yargılar negatif değildir.

İlişkisel farkındalık

- İnsanları önyargılara göre gruplandırırdığımızda (genellediğimizde) onların bireysel özelliklerini de göz ardı etmiş oluruz. Bundan dolayı iletişim başarısız olabilir ve istenilen sonuç alınmamış olur. Aslında uygulamalı olarak, önyargısız deneyimlerle insanların bireysel özelliklerinin farkına varılmalı ve iletişimimiz buna göre şekillenmelidir.

5. Duygular

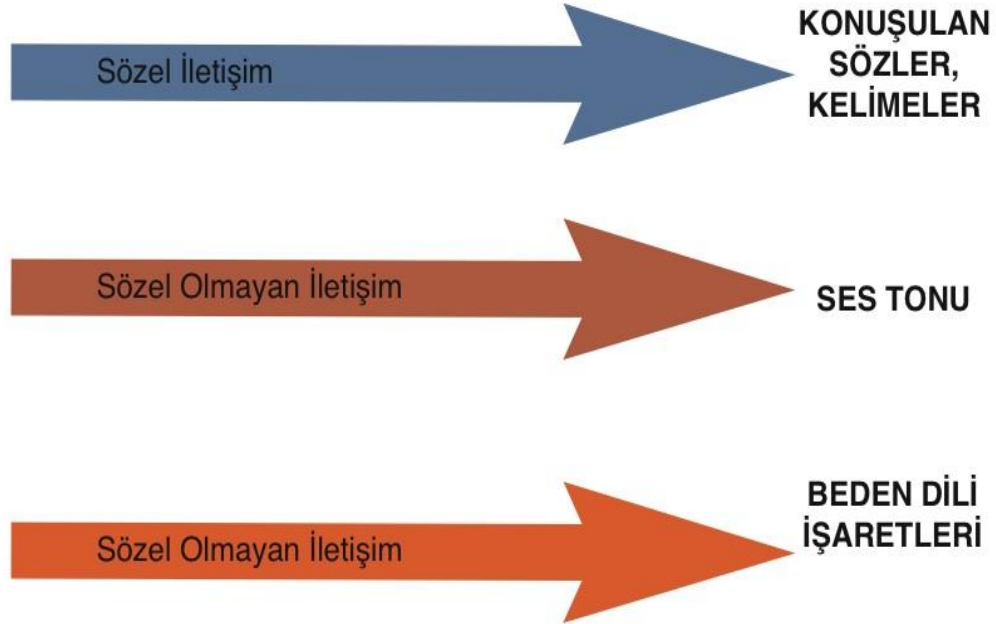
- Biriyle iletişim kurduğunuzda, o günkü sağlık durumunuza bağlı ruh haliniz, iletişim kurduğunuz konu ve kişi hakkındaki duygularınız iletişiminizi etkiler. Konuyu ya da kişiyi sevip sevmeme duygu durumu, sizin iyi ya da kötü bir iletişim kurmanıza neden olacaktır.

6. Çevre

- İletişimimizi etkileyen bir başka durum çevremizdir. Her birimiz farklı çevrelerde farklı şekillerde iletişim kurarız. Aileniz ve iş arkadaşlarınızla ya da okul arkadaşlarınızla iletişiminiz arasındaki farklar nelerdir? Ya da bir tanıdık ve bir yabancıyla? Patronunuz yanınızdayken iş arkadaşınızla kurduğunuz iletişim şekli değişir mi? **Çevreye bağlı olarak değişik iletişim yöntemleri geliştirmek bir yetenektir.** Bunu beceremeyenler iletişimde dışlanabilirler.

İletişimde Etkin Unsurlar

- İletişim kurduğumuzda sözcüklerden çok daha fazlasını kullandığımızı ve aktardığımızı görürüz. Yüz yüze iletişimde **sözcükler** mesajın sadece bir bölümünü oluşturur. Mesajın büyük bölümü aslında sözlü olmayan bilgilerden oluşur. Bu bilgilerin kaynağı ise **beden dili ve ses tonudur**.

Yüz yüze iletişim

- Araştırma sonuçları göstermektedir ki insanlar inanma konusunda sıkıntı, çelişki yaşadıklarında konuşucunun ağzından çıkan sözcüklerden çok onun ses tonuna ve beden diline bağlı gerçekleştirdikleri çıkarımlara inanırlar. Etkili bir iletişim için beden dili, ses tonu ve kullanılan sözlü bildirimler bir bütün halinde birbirini tamamlar olmalıdır. Yani aslında bilginin yarısından fazlasını sözlü olmayan yollarla iletiriz. (Albert Mehrabian)

1. Ses tonu

- Mehrabian'a göre ses tonu iletilen mesajın % 35 ya da 40'lık bir bölümünden sorumludur. Ses tonu, sesinizin yüksekliği, iletişimdeki duygu durumu türü ve seçilen sözcükler üzerindeki vurguları içerir. Aşağıdaki tümceleri ses tonunun etkisini anlamak bakımından değerlendirelim.

Tona bağlı anlam farklılaşmaları

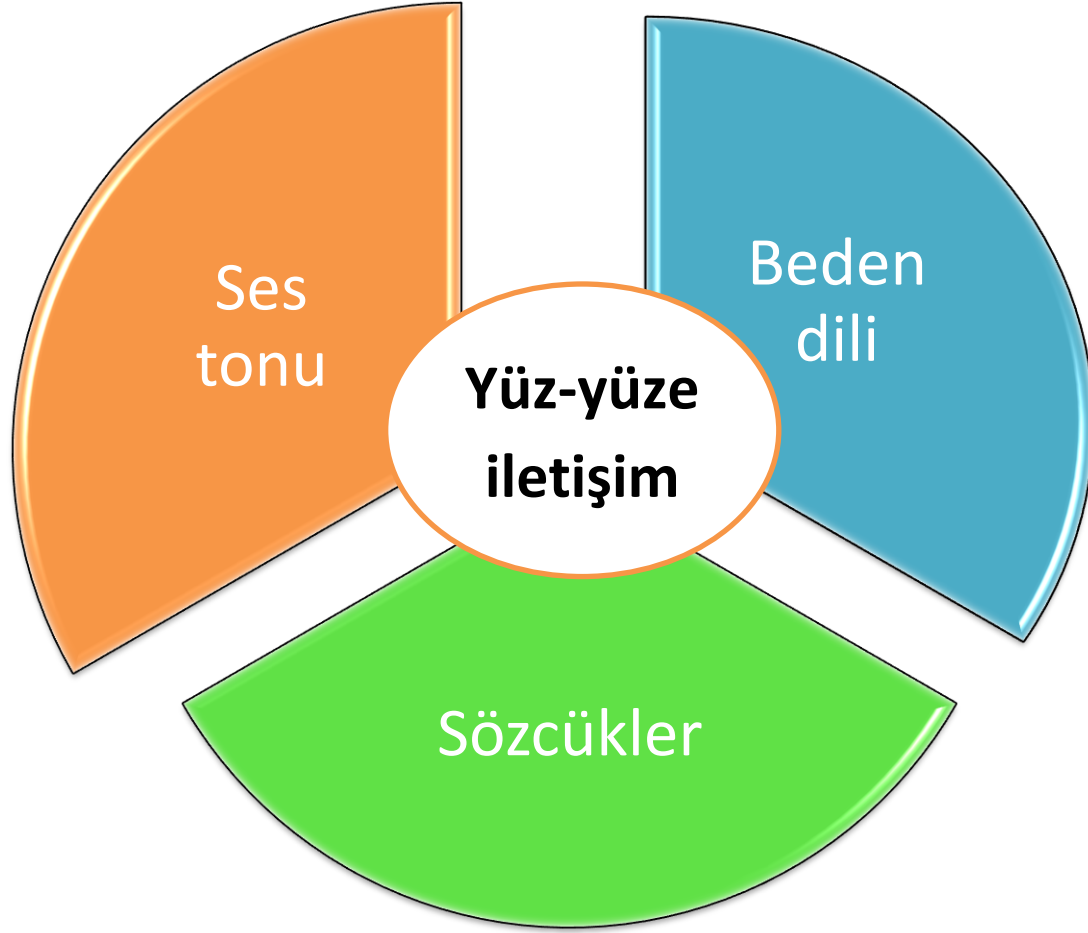
- **Ben**, [onun kitabımı aldığı] söylemedim.
- Ben, [**onun** kitabımı aldığı] söylemedim.
- Ben, [onun **kitabımı** aldığı] söylemedim.
- Ben, [onun kitabımı **aldığı**] söylemedim.
- Ben, [onun kitabımı aldığı] **söylemedim**.

2. Beden dili

- Mehrabian'a göre ilettiğimiz mesajın yarısından fazlası sözel değildir. Yani bizim aldığımız mesajın yarısından fazlası bilinçaltımızda konuşucunun beden diliyle ve tonlamayla ilettiği bilgilere bağlı olarak algılanır.

Beden dilinin içerdği görünümler:

1. Yüz sunumu
2. Oturma ya da ayakta durma durumu
3. Salınma ya da değişik hareketlilik durumu
4. Kol ya da el hareketleri
5. Göz teması (ya da olmama durumu)
6. Nefes alma oranı
7. Yutkunma ya da öksürme
8. Kızarıklık ya da utangaç yüz
9. Kıpır kıpır olmak

3. Sözlü iletişimde (sözcükler)

- Üçüncü iletişim birimi sözcük kaynaklı iletişimdir. İster inanın ister inanmayın yüz yüze iletişimde sözcükler en az etkiye sahiptir. Eski bir atasözünü doğrular biçimde “ne söylediğin değil nasıl söylediğin önemlidir”. **Tabi ki konuşurken dikkatlice seçtiğimiz sözcükler bizim en önemli avantajımızdır.** Sözcüklere bağlı olarak derin etkiler yaratırız. Fakat unutulmamalıdır ki asıl etki sözcük dışı öğelerle sağlanır. Sadece sözlü iletişimin, iletişimde sıkıntı yarattığı bir gerçektir ve yüz-yüze iletişimin önemini ortaya çıkarmaktadır.

- Örneğin telefonla konuştuğumuzda ya da bir mesaj gönderdiğimizde iletişimin tam olarak sağlanamadığını fark ettiğimiz bir çok dönüt (geri bildirimle) karşı karşıya kalırız.

Fiziksel İletişim

- Hepimiz belirli ortamlarda el teması gibi fiziksel iletişimi kullanırız. Birilerinin ilgisini çekmek için sırtını sıvazlayabiliriz ya da elimizi omuzuna koyabiliriz. Bu eylem sözlü olarak onların dikkatini çekmekten daha etkilidir.

İletişim Stilleri

- Her birimizin kendimize ait bir iletişim stili vardır. Bazılarımız konuşkan ve dışa dönükken bazılarımız sessiz bir kapalı kutu gibidir. Bazıları her ortamda çekinmeden iletişim kurarken bazıları toplum içinde fikirlerini paylaşamaz. Daha başkaları ise resmi ve açık sözlüyken bir kısmı da laubalidir ve ana konuya gelene dek can sıkıcı şekilde zamanımızı tüketirler. İletişim stili bizlerin birileriyle iletişim kurarken gerçekleştirdiğimiz seçimlerle ilgilidir. Stilimiz, **öz güven** ve **etkileycilik** seviyelerinden oluşan iki temel dinamiğe sahiptir.

İletişim farklılıkları

- Senin iletişim stilin dışında bir stile sahip birileriyle aynı yerde çalışınca, etkili iletişimin önünde bir engel oluşur. Sen onların soğuk olduklarını düşünürken onlar kendilerini işlerine adanmış olarak düşünebilirler. Sen onların **fazla detaycı** olduklarını düşünürken onlar senin **küçük ayrıntıların büyük değişikliklere** neden olabileceğini görme konusunda yetersiz olduğunu düşünebilirler. Böylesi durumların üstesinden gelebilmek için yapılması gereken **farklı iletişim stillerinin temel özelliklerinin bilinmesi** ve iletişim kurduğun anda bu sistemin **bağlama** etkisinin anlaşılmasıdır.

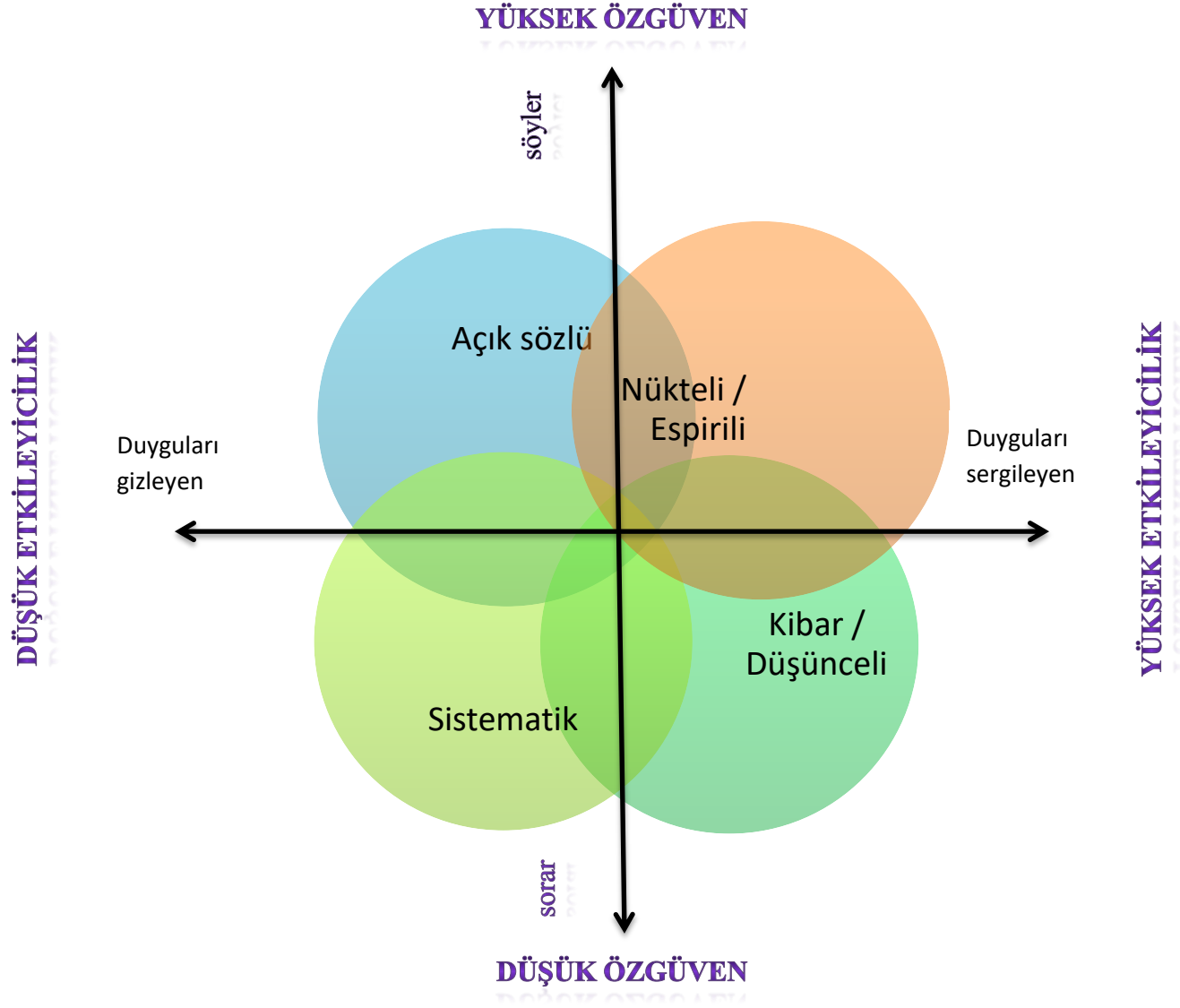
İletişimdeki farklılıkların farkındalığı

- Diğer kişinin iletişim sistemini öğrenmek kendi mesajını başarılı bir şekilde iletmeni sağlayacaktır. Mesajın **kodlanması** ve **kodunun çözülmesi** kolaylaşacaktır. Bu durum, yabancı bir ülkede bulunduğunuzda o ülkenin dilini kendi dilinizin kurallarıyla konuşmak yerine kendinizi o dilin kurallarına adapte etmeniz gibidir. Anlaşılır ve etkili iletişim kurmanız bakımından iki durumun da önemi aynıdır.

4.1 İletişim Stilleri Matrisi

- İletişim kurma yollarımız konusunda pek çok farklı model oluşturulmuştur. Bu modellerin en başarılılarından biri Dr. *Eileen Russo* tarafından oluşturulmuştur. Ona göre **özgüven** ve **etkileycilik** seviyelerine bağlı **iki temel dinamikten** oluşan iletişim stilleri vardır.

İletişim Stilleri Matrixi

İletişim stili değişme

- Her bir çeyrek daire, farklı bir iletişim stilini temsil etmektedir. İnsanlar herhangi bir değişik iletişim ortamında merkezden uzaklaştıkça bu alanlardan birine diğerlerine göre daha baskın bir şekilde girebilirler.

İletişimde Özgüven&Etkileyicilik

- Yüksek özgüvenli iletişim stili, diğerlerine ne yapmaları gerektiğini söyleme eğilimindeyken düşük özgüvenli iletişim stili diğerlerine ne yapılması gerektiğini sorar. Yüksek etkileyicilik iletişim stili duygularını yüz-yüze iletişimde konuşma ve tonlama ile gösterirken düşük etkileyici iletişim stili duygularını sergilemekten kaçınır.

Dört farklı iletişim stilinin etkileyicilik ve özgüven ilişkisi:

- Düşük Özgüven + Düşük Etkileyicilik = Sistematik
- Yüksek Özgüven + Düşük Etkileyicilik = Açık sözlü
- Yüksek Özgüven + Yüksek Etkileyicilik = Nükteli /
Esprili
- Düşük Özgüven + Yüksek Etkileyicilik = Düşünceli /
Kibar

4.1.1 Açık/Agresif İletişim Stili

- İletişim stilleri matrixinde belirtildiği gibi, açık (doğrudan) iletişim stiline sahip insanlar **yüksek özgüvene sahipken etkileyici değildirler.** Başka insanlara ne yapılması gerektiğini düşündüklerini sormak yerine, ne yapmaları gerektiğini söylerler. Diğerleriyle iletişimlerinde duygu durumlarını kolay kolay yansıtmazlar.

Açık/Agresif iletişim stilliler

- Duygulardan çok sonuçlara odaklanırlar. Özel ve iş yaşamlarını birbirinden ayırırlar ve özel yaşamları konusunda konuşmazlar. Fikirlerini belirtirken agresif olabilirler. Kendilerini azimli gören böylesi insanların aceleci, soğuk ve ketum oldukları düşünülür. Diktatör havasında oldukları sanılır. Eğer açık sözlü iletişim stiline sahipseniz, dinleme becerileri konusunda uygulamalar yapmalısınız!

Eğer açık sözlü iletişim stiline sahipseniz işte size bazı öneriler:

- Başkalarının sözünü kesmek yerine onları **dinlemek** için çaba harcayın.
- İş toplantısı için görüşme yapmadan önce (ana konudan önce) biraz boş/**geyik muhabbeti** yapın.
- Diğer insanların konu hakkındaki **duygularını yansıtmaya** ihtiyacı hissedebileceklerinin farkında ol.
- **Beyin fırtınası**nın zaman israfı değil yardımcı bir eylem olabileceğinin farkında ol.
- İşyerinde toplantı öncesi, beklentilerini, konu hakkındaki fikirlerini, toplantının süresi hakkında **görüşlerini** belirt (empati eksikliğini gider).
- Diğer insanların katkılarından dolayı **minnettarlığını** belirt.
- Hassas ya da karmaşık konuları belirtmek için **mail-mesaj kullanma**.
- **Sorular ve geri bildirimler için zaman ayır.**

Açık sözlü iletişim stiline sahip insanlarla iletişim kuruyorsanız size bazı öneriler:

- Ana konuya girmeden önce konuşmak için **zamanlarının olup olmadığını** sor.
- Onlarla konuşurken **ayrıntılı bilgilerle sıkılmalarına** izin verme. Konunun özünü çabuk yansıt.
- Konuyla ilişkili olmayan **muhabbetini sınırla**.
- **Kısa ve açık cümleler** kullan.
- Yapacağın eylemi gerçekleştirmeden **önce aramasını ya da istemesini rica et**.

- Konuyu dallandırma, yalın bir şekilde anlat.
- Özet hakkında **ayrıntılı konuşma**.
- Sadece **yapabileceğin işler** konusunda söz ver.
- Onlar gündeme getirmedikçe **özel konularla ilgili soru sorma** ve bilgi verme.

4.1.2 Nükteli/Esprili İletişim Stili

- Nükteli iletişim stiline sahip insanlar, detaycıdırlar, beyin fırtınası yaparlar ve daha çok “büyük resim” ile ilgilidirler. Onlar grup içinde, hayalperest, mucit ve yenilikçidirler. Nükteli iletişim stiline sahip insanlar, mükemmel fikirler içinde detayları belirlemede ve konu hakkında plan oluşturmada sıkıntı yaşarlar. (Anlaşılan dağınıktırlar).

Nükteli / Esprililer -

- Konuyu dallandırma budaklandırma, detaylandırma sıkıntısı yaşasalar da başkalarına ait aktarımlarla / anekdotlarla konuyu daha belirgin hale getirirler. Bu insanlar zamanlama ve programlama konusunda sıkıntılıdır. Başkalarına yardım konusunda iyidirler. Konuları eğlenceli hale getirirler.

Nükteli iletişim stiline sahipseniz sizin için bazı

öneriler:

- **Yeni fikirler** paylaşacağın zaman, bu fikirlerin uygulamaya konulup konulmaması gerektiği konusunda başkalarına danış.
- Toplantı ya da görüşme sırasında programa ve uygun görülen **zamana uyum sağla.**
- Kişisel fikir ve anılarını paylaşırken **konu dışına sürekli çıkma.**
- Diğerlerinin fikir ve önerilerini ifade etmelerine izin ver ve **gerçekten dinle.**
- İsteklerinde biraz daha **kararlı ve açık sözlü ol.**
- Diğerlerinin iş ve eylemleri sonucundaki kazanımlar için **minnettarlığını belirt.**

Nükteli İletişim stiline sahip insanlarla iletişim kuruyorsanız bazı öneriler:

- Her konu için **zaman sınırlaması olan bir program** kullan.
- Onları başka insanların karşısında **öv**.
- Onları konuya tekrar dönmeleri için **kibarca yönlendirin**.
- **Abartılı** olabileceklerini bilin.
- Onların büyük fikirlerini küçük parçalara bölerek **özel sonuçlara ulaşmaya** çalışın.
- Onların sizinle hemfikir oldukları konularda onları **teyit edin**.
- Dağınık oldukları için onlarla iletişimde yazılı **kontrol listeleri** oluşturarak yapılması gereken işleri takip edin.

4.1.3 Sistematik İletişim Stili

- Sistematik iletişim stilliler, fikir ve olasılıklardan çok gerçekler ve detaylara odaklanmayı severler. Sistematik biriyle iletişim kurduğunuzda mantıklı olmaya dikkat edin. Onlar, henüz kanıtlanmamış genel görünümlü fikirlerden çok analizlere dayalı gerçekleri benimserler. Sistematikler, düşüncelerden çok gerçeklere odaklanırlar. Somut kanıtlara dayalı iletişim onlar için en iyisidir. Duygularını yansıtma ve meydan okuma konularında tereddütlü ve çekingendirler.

Sistematikler-

- Sistematikler, iyi düşünülmüş, durum analizi yapılmış ve mantıklı bir cevap vermek istediklerinden sizin iletilerinizi cevaplamada yavaş olabilirler. Temkinlidirler. Tablolar, grafikler gibi araçlar sistematiklerle iletişim kurmada faydalıdır. Çünkü bunlar ikna etmede somut göstergelerdir..

-Sistematikler

- Sistematik iletişimciler, duygularını yansıtmada rahat değildirler ve çelişkiyi sevmezler. Duygusalık ve yüzleşme gerektiren durumlarla uğraşmaktansa iletişimi bitirme eğilimindedirler. Onları yönlendirmek için kesin ve güvenilir olmalısınız. Tartışılan konu ile ilgili ne kadar çok ve tutarlı bilgiler vererseniz onları o kadar çok mutlu ve ikna edersiniz.

Sistematiik iletişim stiline sahiptiriz bazı iletişim önerileri

- Herkesin düz mantıkla hareket etmediği ve karar verme süreçlerinin farklı olduğunun farkına var.
- İyi iş ilişkileri kurabilmen için diğerlerinin duygu ve düşüncelerini değerlendirmelisin.
- İhtiyacın olan bilgiyi elde edebilmek için açıklayıcı sorular sormayı öğren.
- Rapor oluşturma ihtiyacın varsa diğerlerine kendileri hakkında sorular sor.
- İşin, eylemin ya da projenin kapsadığı alanın farkında ol. Böylece ihtiyacın olmayan işler için zaman harcamamış olursun.
- İş ya da analizler için daha fazla zaman harcanması gerekiyorsa bunun neden gerekli olduğunu diğerlerine anlat.

Sistematik iletişim stiline sahip insanlarla

iletişim kuranlar için öneriler

- Bireysel fikirlerden çok durum hakkındaki gerçeklere odaklan.
- Genellemeler yerine kesin ve doğru yargılarla iletişim kur.
- Zaman ve konu bakımından organize ol onlarla iletişim kurmadan önce.
- Eylemlerin ve soruların için mantıksal nedenlerin olsun.
- Karar vermeden önce onlara araştırma ve analizler için zaman ver.
- Onlar konuya girmedikçe özel konular hakkında konuşmaktan kaçın.

4.1.4 Kibar / Düşünceli iletişim Stili

- Düşünceli iletişim stiline sahip insanlar diğer insanların duygu durumlarıyla çok ilgilidirler. Onlar, diğer insanları mutlu ederek onların arkadaş grubunda bulunmak isterler. Başkalarıyla çalışmayı, onlara yardımcı olmayı ve onlarla kişisel olarak bağlı olmayı severler. Şayet grup içinde tartışma olursa grubu uzlaştırmak için aracı olurlar. Kibarlar, isterler ki herkesin kendi fikrini açıklama fırsatı olsun ve yaptıkları katkılardan dolayı fark edilmelerini isterler. Bir eğitmen gibi diğerlerine yardımcı olmayı severler ve başarılı olmalarını isterler. Kendi fikirlerini açıklama konusunda sıkıntılara neden olsa da diğerlerinin iletişim kurarak katkıda bulunmaları için cesaret verirler.

Kibar-

- Düşünceli iletişim stilliler, dinlemeyi severler ve başkalarının nasıl olduklarıyla ilgilidirler. Kendi düşünceleri başkalarını rahatsız edebilecekse susmayı tercih ederler. Faydalı olacaksa bile karşıt fikirlere sahip olduklarında bunları açıklamazlar. Çünkü barış ve huzuru korumak ve sevilmek isterler. Onlar, başkalarının kendilerinden farklı fikirlere sahip olma nedenlerinin, kendilerini sevmediklerinden kaynaklandığını düşünebilirler.

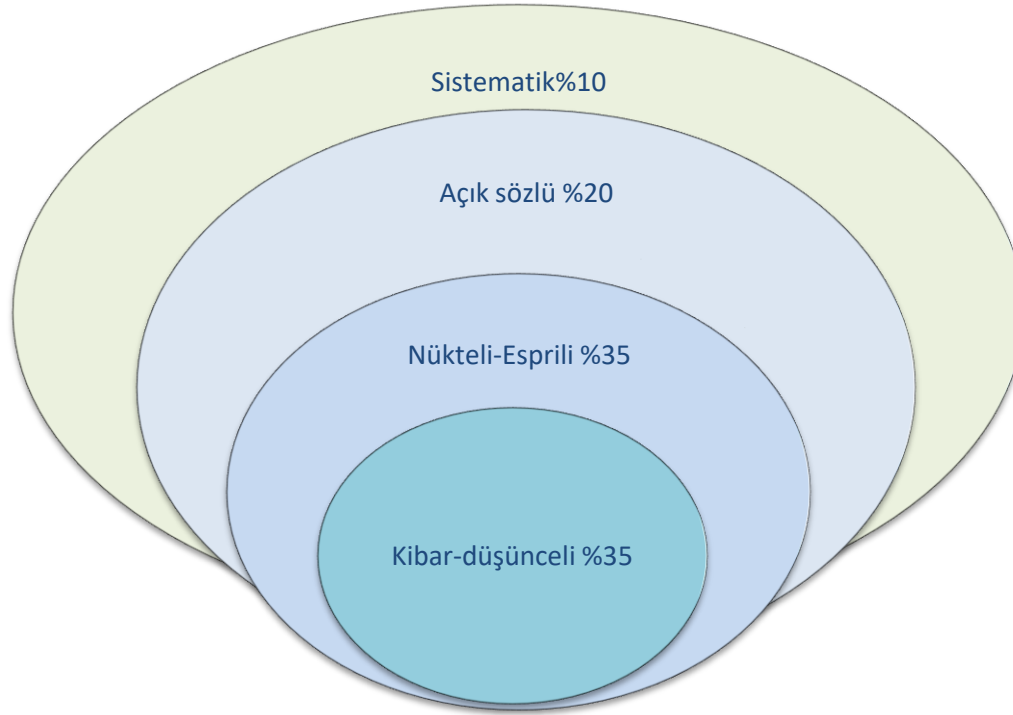
Kibar / Düşünceli iletişim stiline sahipseniz bazı öneriler

- Başkalarının, konu hakkındaki fikirlerinin, senin hakkındaki fikirlerinden bağımsız olabileceğinin farkında ol.
- Başkaları sormadıkça kişisel, özel bilgilerini paylaşman gerekmez.
- Başkalarının fikrine saygı duyduğun gibi kendi fikirlerine de saygı duy.
- Herkesle arkadaş olmak zorunda değilsin fakat profesyonel olarak onları ve kendini de eğit.

Kibar tiplerle iletişim kuranlar için bazı öneriler

- Mümkin olduğu zaman, onlara fikirlerinizin kişisel olmadığını anlatın.
- Onların duygularına, düşüncelerine ve kişisel yaşamlarına saygı duyduğunuzu belli edin.
- Onları, fikirlerini paylaşmaları ve soru sormaları için cesaretlendirin.
- Yardımlarından dolayı minnettar olduğunuzu bilmelerini sağlayın.
- Onlarla yaşadığınız herhangi bir tartışmayı hemen çözmeye çalışın.

Benim iletişim stillerimin yüzdelik dağılımı?

Notlar...

Bulunduğunuz ortamlardaki insanların hangi iletişim stilini sergilediklerini anlamanız belirli bir zaman alabilir. Sizlerle iletişim kurduklarında hangi iletişim stilini kullandıklarının farkına varmaya çalışın. Fakat unutmayın ki insanlar genellikle sadece bir iletişim stilini kullanmazlar. İletişim stilleri arasında geçiş yapabilirler. Bunu da daha çok kiminle iletişim kurduklarına bağlı olarak gerçekleştirirler. Anlamamız gereken bu insanların hangi iletişim stilini daha baskın olarak kullandıklarıdır.

- Sizin başkalarıyla iletişiminizde kendi iletişim stilinizi belirlemeniz de en iyi iletişimi kurabilmeniz ve rahatlığınız açısından önemlidir. Böylece hem kendi iletişim stiliniz hakkında farkındalığınız olacak hem de başkalarının size karşı geliştirdikleri iletişim stillerinin ne denli güvenilir ve tutarlı olabileceği hakkında yargılarınız olacaktır.

Ve son...

Λε 20N...